

li njome onaj božanski kormilar, koji će u zgodan čas utažiti gnjev vjetrova i valova? Krist, koji jedini sve može, želi, da progoni, što muče narod katolički, služe Crkvi na korist. Ovo je naime — svjedoči Hilarije — osobina Crkve, da onda pobjeđuje kad stradava, da je onda razumijevaju, kad je pobijaju, da onda uza nju pristaju, kad je ostavljaju« (S. Hilar. Pictav., De Trinitate). — Kad bi svi oni, koji sada po čitavoj Mehičkoj Republici bijesno gone svoje sugrađane i braću, krivo jedino u tom što obdržavaju zakone Božje, bez ikakve pretpostavke i pomno prosudili povijest svoje domovine, morali bi priznati, da je bez ikakve sumnje od Crkve poteklo sve što god je u njihovoj domovini uljudenosti, što god je dobra i lijepa. Svatko naime dobro znade, da su odmah kod osnivanja prve kršćanske općine baš svećenici i redovnici, koji se danas tako nesmiljeno gone i muče, najvećim svojim naporom, usprkos velikih zapreka bilo od strane naseljenika radi njihove požude za zlatom, bilo od divljih urođenika, učinili, da je u onoj velikoj zemlji zablistao sjaj službe Božje; učestala dobročinstva katoličke vjere, da su se podigle zgrade i zavodi za pomoć bližnjemu i otvorile škole i učionice, u kojima se stanovništvo izobražavalo u svetim i svjetovnim predmetima, u umjetnosti i obrtu. Preostaje, časna Braćo, da molimo i prosimo Našu Gospu Gvadaluksku, nebesku zaštitnicu mehičkog naroda, neka bi ona izbrisala uvrijede, koje su i njoj nanesene, neka bi izmolila i povratila svome narodu blagodat mira i sloge; ako je pak, po nedokučljivoj odredbi Božjoj taj željeni dan još daleko, neka bi duše mehičkih vjernika napunila svim utjehama i neka bi ih očeličila u borbi za slobodno ispovijedanje njihove vjere«.

P.

Moje obraćenje.

Više me puta ponukaše, neka bih prikazao svoje »obraćenje«. To mi nije moguće. Ta ja nijesam obraćenik, niti je to obraćenje ono, što bi ljudi željeli da im opišem. Ako se o tom koraku hoće ipak da kaže, e je to obraćenje, neka se ipak to nazove »povratkom« (reverzijom), ne konverzijom). Ja sam se naime kući povratio iza raznih lutanja.

Moj otac po ocu potječe od šleskih tkalaca, dobrih katolika, a ovi opet od pradjedova s Rajne, koji se doseliše. S majčine strane potječem iz Salzburga. Moj je pradjed bio puškar u Hohe Veste i zatim se naselio u Gniglu. I predi su moje majke, kćeri jednog šleskog namjesničkog savjetnika, došli iz Franačke i bili su skroz dobri katolici. —

Dakle po ocu katolik, po maici katolik, primih drugi dan iza rođenja sveti sakrament krštenja. Udijelio mi ga svojom posvećenom rukom svećenik. Sv. krizmu sam dobio, kada sam za to dorasao, od pokojnog biskupa Franje Josipa Rudigiera, uglednog biskupa u Linzu. Taj je grad onda bio pokrajinski gradić, jer je jedva imao 40.000 duša, ali skroz katolički grad. Ono par židova i protestanata bilo je kao kuriozum u gradu. Ljudi su se čudili, što i oni izgledaju kao ljudi. Naravno u ovom je sasma katoličkom gradu vladao onaj gornji sloj, koji se nije previše brinuo za vršenje svojih vjerskih dužnosti. Žene su doduše ovih »doktora« (jer je općinska i vladajuća stranka sastojala iz jurista i kao privjeska iz trgovaca) prisustvovale svečanoj misi u katedrali u nedjelje; doktori su se doduše zadovoljili, da pred crkvom pričekaju na svoje dame. Taj se postupak kasnije promijenio, kada je orguljao Anton Bruckner. Moj je otac bio vođa liberalaca i kada je u pokrajinskom saboru uzeo riječ biskup linački, mogao si biti siguran, da će se odmah za riječ prijaviti i notar Dr. Anton Bahr, da obrani školu protiv »klerikalne želje za vlašću«. Ipak nije prošao dan, a da ovaj tip »Josefinca« na večer prije spavanja ne bi kleknuo pred propelom i tu obavio svoju večernju molitvu, kako ga je od djetinjstva naučila bila pobožna majka. On si je taj običaj sačuvao do svoje sretno smrti.

Ja sam bio ono, što se zove dobrim učenikom. Odmah sam upoznao slabosti svojih profesora, a oni nijesu ni opazili kako sam znao vješto da se ponašam. Kasnije nijesam nikada tako mrzio čovječanstvo kao na linačkoj gimnaziji. Onda sam o njemu tako sudio prema ukusu svojih profesora. Drugčije je bilo, kada sam došao u Salzburg. Tu sam u šestom razredu našao učitelja, koji je odlučio cijelim mojim životom i koji me je čuvao protiv svih duhovnih i čudorednih oluja, te mi ove nijesu mogle da mnogo naškode. Ta po njemu sam si postao svijestan stalnog nutarnjeg oblika i tako siguran protiv svih vanjskih zabluda. Tako sam se smio da tješim u tolikim svojim umnim i neumnim pustolovinama, jer je otdada ostalo bilo nešto imuno u mom najdubljem biću; odsluje je bilo u meni dubinâ, u koje nije zašlo bilo ništa nesmislena, nit je prodrila bila ikoja savremena zabluda, i ako sam se veselo svojem vijeku bio predao za cijeli niz godina i decenija, od g. 1881. do svoje teške bolesti u g. 1904. Te sam godine sproveo izvan sebe, u odsutnosti svoje duše.

Onaj učitelj, kome ja dugujem što se moja nutarnjost probudila, bio je profesor grčkog jezika, Josip Steger, svjetovni svećenik; čovjek nutarnje ljepote, čvrst, sigurnog srdačnog takta, kakove savršenosti nijesam više nikada susreo u životu. Ta njegov pogled, koji je jasno vidio, dovoljan mi je bio da me i kod same uspomene u zadnji čas očuva od skrajnih napasti, da me sačuva od potpunog svog porušenja. Kada sam opet odlučno došao k sebi, instinktivno sam se vratio, kamo

me je bio odveo Josip Steger: k Platonu. Kako je sv. Toma Akvinski bio aristotelski katolik, tako je Josip Steger bio platonski katolik, da — ako se to samo krivo ne shvati — homerski. To je bilo mojoj naravi zgodno, jer sam ja bio od svoje naravi ono, što zove sv. Pavao u svom govoru pred areopagom »deisidemonski«. Teško je tu riječ prevesti. No može se kazati »prelakovjerni«. On je mislio na ljude, koji su se tako Boga bojali, da nijesu mogli dovoljno dobiti kipova, znakova, Božjih oznaka. I ako sam kadikad sasma na Boga zaboravio, to sam ipak ostao vjeran bogovima, bogovima Grčke, a nada sve je bio Dionysos, od koga je lagano opet oživjela moja katolička vjera, jer ona se nije bila ugasila nikada u mojoj nutarnjosti, i ako je bila zatrpána nizom godina i razum ju je moj bio drsko zanijekao. Da se tada oženim ostavim katoličku Crkvu. No kako nitko ne može da izdrži i ostane ateistom, to sam polako zapao u monizam Haeckelove škole. No tada je moja glava bila bistra i moja želja za jasnoćom prejaka i stoga ne mogoh da dugo ostanem u tom monizmu. Mom se nezaboravnom prijatelju, Maksu Burckhardu (koji je bio tako duševno napet, te mu se posrećilo, da je u jednoj noći postao od direktora gradskog kazališta dvorskim savjetnikom na upravnom sudištu) dogodilo se gotovo jednako kao i meni. On predloži jednoga dana, da bismo skupa čitali Platona, i tako smo jedne zime zajedno sjedili i čitali Symposion. Time započeo moj povratak. Dvije godine kasnije pade mi na um, da u Rimu postoji crkva Santa Maria sopra Minerva (Sv. Marija nad Minervom). To mi se u Rimu svidjelo. Da, tako je! pomislih i nehotice. Iz moje se stare ljubavi prema Heraklovoj braniteljici zatinja nova iskra, na kojoj će se, dakako tekak iza više godina zapaliti nabožnost prema našoj miloj Gospi. Iz Rima odoh u Napulj, a ni danas ne znam zašto. Ondje sam kupio bradatog Dionysosa, koji je kroz niz godina ostao u mom vrtu u Ober-St. Veit, okružen dakako rascvalim ružama. Katkada oćutih ćudnovato pred njim, da bih pao na koljena, a samo me je moj prirodni humor od toga očuvao, da obožavam u Bečkoj šumi azijskog poganskog boga. Morale su nadoći i teže kušnje; ja se ne predadoh tako lako. Ja sam se preplašio tekak onda, kada sam gledao smrti u lice. Razbolih se g. 1904. i liječnici izjaviše, da mi nema nade. No ja nijesam nikako želio da umrem, a da prije nijesam vidio Grčku, svoju najmiliju domovinu. Onamo se zaputih siguran da ću umrijeti i na smrt pripravan. Kad sam stajao pred hramom Nike na akropoli, odjednom se sjetih svog učitelja Josipa Stegera. Veselo mi se smješio. I kad se povratih u grad, moja je reversija bila gotova.

Naravno još je dugo trajalo, dok postadoh potpuno svijestan svog ogromnog doživljaja. Nekoć nijesam poznavao u Beču nijednoga čovjeka, s kojim bih se mogao porazgovoriti o vjeri, a da pred njim ne postaneš smiješan. Ipak mi dođe pomoć. Onda sam bio prijatelj Wickhamu Steedu, dopisniku Timesa u Beču. On mi reče, kada sam

bio putovao u Njemačku, da ondje održim neko predavanje: »Kada dodete u München, pozdravite mi Oca Heriberta Holzapfela!« Ja upitah: »Tko je to?« On se nasmijao i reče: »Čudnovat je taj narod, u kome se najbolji ljudi međusobno ne poznaju; uopće ni ne znaju da postoje!«. To me razdražilo, pa uistinu potražih Oca Heriberta. On je bio vrlo ljubezan i dugo smo se razgovarali o tisuću stvari, ali se ni malo ne dotakosmo vjere. On me je ispratio niz tri stepenice u samostansko dvorište, u kojem je sunce sjalo. Na tom suncu dogodi se u meni nešto, ali nijesam mogao da kažem što. Otac Heribert nije ništa opazio, a ni ja uistinu nijesam odmah to zapazio, ali sam od onda novi čovjek. To sam odmah osjetio, ali sam to oćutio onako najprije komično i bio sam samo znatiželjan, što kani sa mnom ta sila, koja je sa mnom zavladała. Odoh dalje svojim starim putem ne biritući se za svoje nutarnje doživljaje. Ali je ipak ta sila, koju sam samo na časak oćutio bio, bila prejaka, a da bih mogao zaboraviti, da me je ta sila spopala. To se sve zbivalo u nekom sumračju, pa se ne mogoh na ništa odlučiti, jer još nijesam »htio«. Doduše bio sam spreman, da se sa mnom dogodi ma što mu drago. Otkad mi je u duši ono zasjalo kod Oca Heriberta Holzapfela prošlo je 5 punih godina, kada me je 17. jula 1909. preč. Dr. Simon, onda župnik u Beyreuthu, sada prepost u Bambergu, uveo natrag u katoličku Crkvu. Odavna sam znao, da do toga mora doći. Beuron, osobito ondje moj časni prijatelj sjajni O. Willbrord Verkade, onda u Salzburgu moj ispovjednik Dr. Rauter, sada župnik u u Gasteinu, zatim knez-nadbiskup Dr. Ignacij Rieder. Svi su ti lijepo dovršili to djelo, osobito blago i istodobno tako moćno. I tako se ispunilo ono, što sam kod O. Heriberta oćutio samo jedan tren u svom srcu, a da nijesam htio. U tome sâm nemam nikakove zasluge, ja sam tu bio pasivan. Davno sam već vjernik, i ako to sam sebi nijesam vjerovao. Dugo sam se protivio. Stara je to pripovijest o izgubljenom sinu. Njemu daje otac ubiti ugojeno tele, jer se silno veseli, da je opet oživio onaj, koji je bio mrtav, da se našao onaj, koji je bio izgubljen. Jedna me žena odvratila od vjere, jedna me žena opet k vjeri povratila.

Herman Bahr.

Čas kršćanstva.

Mnogi rado ispoređuju povjesne događaje. Njih iznenađuje sličnost našega doba i četvrtog vijeka naše ere. Guglielmo Ferrero stvorio je čitavu svoju teoriju na temelju ove poredbe. On je tu teoriju prikazao divnim svojim talentom. U četvrtom su vijeku barbari na-